

ФИЛОЛОГИЧЕСКІЯ ЗАПИСКИ.

ЖУРНАЛЪ,

посвященный изслѣдованіямъ и разработкѣ разныхъ
вопросовъ по языку, литературѣ и вообще по срав-
нительному языкознанію и славянскимъ нарѣчіямъ.

(Журналъ одобренъ Ученымъ Комитетомъ Мпн. Народ. Про-
свѣщенія и рекомендованъ учебнымъ заведеніямъ, также
Главнымъ Управленіемъ Военно-Учеб. Заведеній и Совѣтомъ
Женскихъ Учеб. Заведеній вѣдомства Императрицы Маріи).

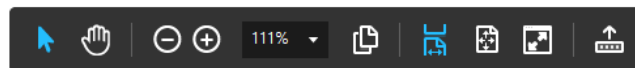
СЛАВЯНСКІЙ ВѢСТНИКЪ ЮБИЛЕЙНЫЙ ВЫПУСК

Воронежъ.

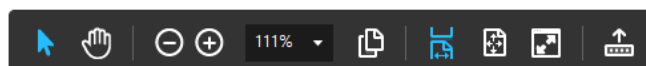
Историко-филологический фонд им. А. А. Хованского
Воронежский государственный университет

СЛАВЯНСКІЙ ВѢСТНИКЪ. ИСТОРИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Материалы международной научно-практической
конференции, посвященной
150-летию сборника «СЛАВЯНСКИЙ ВЕСТНИК»,
издававшегося под редакцией А. А. Хованского – основателя журнала
«ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАПИСКИ»

ВОРОНЕЖ 2016

ББК 81.2Р
С 35

Рецензенты:

Узенёва Е. С., д. филол. наук, зам. директора по научно-организационной работе, Институт славяноведения РАН;

Курносова И. М., д. филол. наук, проф., Елецкий государственный университет им. И. А. Бунина;

Бондаренко Н. А., к. пед. наук, доцент, Московский институт открытого образования.

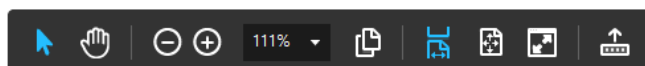
Редакционная коллегия:

Ковалев Г. Ф. (председатель), Лазарев А. И.,
Семушкин В. А, Пархоц Э. О.

Славянский вестник: история и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 150-летию сборника «Славянский вестник». – Воронеж: Кварта, 2016. – 200 с.

В настоящем издании представлены статьи, подготовленные к международной научно-практической конференции, посвященной 150-летию сборника «Славянский вестник». В подготовке материалов для сборника приняли участие учёные Армении, Беларуси, Грузии, Иордании, Македонии, Украины, Польши, России и Чехии. В опубликованных статьях рассмотрены различные вопросы славяноведения, фольклористики, фразеологии, этнографии, перевода и истории, а также грамматики и её философского содержания. Сборник будет интересен не только специалистам, но и широкому кругу читателей.

ISBN 978-5-89609-340-XX

СОДЕРЖАНИЕ

От редакции.....	4-29
<i>Ковалев Г. Ф.</i> К 150-летию «Славянского Вѣстника» А.А. Хованского.....	30-33
<i>Оганесян Т. А.</i> Из истории русско-армянских и армяно-русских переводческих связей.....	34-41
<i>Сичинава Н. Г.</i> Прагматическая информация фразеологизмов со значением речевой деятельности.....	42-49
<i>Пивоварчик Т. А.</i> «В милости, ласке и почете»: о прагматической эквивалентности русских, белорусских и украинских формул речевого этикета.....	50-57
<i>Ковтун В. В.</i> Семантико-функциональный анализ прилагательного <i>старий</i> в украинских восточно-слобожанских говорах.....	58-64
<i>Ермола В. И.</i> О «Кашубско-русском фразеологическом словаре».....	65-70
<i>Денкова Ј.</i> Словенските сказни – основа на фолклорот кај словенските народи.....	71-78
<i>Николовска В.</i> Фраземите со компонента срце во македонскиот и во рускиот јазик.....	79-86
<i>Христова Г. П.</i> Украинские песенные традиции в воронежских селах: современное состояние.....	87-97
<i>Наливкина Н. Л.</i> Похоронно-поминальный обряд южнорусской традиции.....	98-109
<i>Правда Е. А.</i> Из опыта преподавания словацкого языка студентам-филологам.....	110-116
<i>Черенкова А. Д.</i> Вклад В. И. Дьяковой и В. И. Хитровой в изучение говоров воронежской области.....	117-120
<i>Черванёва В. А.</i> Мифологический текст в свете теории речевых жанров.....	121-129
<i>Калинин С. С.</i> Многоглавые боги западных славян: к вопросу о семантике и семантике числа.....	130-135
<i>Колосков Е. А.</i> «Македонски преглед» в борьбе за «Державу Самуила»: ключевые сюжеты македонско-болгарской средневековой «войны памяти».....	136-144
<i>Лысенко О. А.</i> Языковая политика Республики Сербии на современном этапе.....	145-151
<i>Кузьминова Е. А.</i> От грамматики описательной к грамматике педагогической.....	152-164
<i>Лазарев А. И.</i> Grammatica sub specie philosophia: вечность в философии и грамматике.....	165-176
<i>Аль-Кудух А.</i> Славянский элемент в структуре универсальной языковой картины мира.....	177-183
<i>Туровский Р.</i> Сравнительный обзор индоевропейских культурно-цивилизационных истоков славянства.....	184-191
<i>Мерунка В.</i> Новословѣнский зональный язык.....	192-198

СЛОВЕНСКИТЕ СКАЗНИ – ОСНОВА НА ФОЛКЛОРОТ КАЈ СЛОВЕНСКИТЕ
НАРОДИ

Апстракт: Заради заедничкото минато, сите словенски народи имаат исти или слични белези во својот долг историски развој. Со доаѓањето на Словените на Балканот, тие со себе ја донеле својата култура, историја, верувања, митови, приказни... Голем дел од тој шаренолик фолклор се сретнал со фолклорот кој веќе егзистирал на овие простори. Некои приказни, верувања и сл., ја задржале својата оригинална форма во која биле пренесени, а некои доживеале своевидна контаминација во мотивите и сл. Како такви тие и ден-денес постојат кај словенските народи. Од тие причини, целта на овој научен труд ќе биде да се разгледаат сказни/волшебни/фантастични приказни кај повеќе словенски народи, да се утврдат нивните заеднички основи и потекло, во смисла на мотивите, ликовите, просторот, волшебните предмети... За таа цел, ќе се разгледуваат сказните на Пушкин, потоа одредени чешки, словачки, полски, словенечки, бугарски, српски и македонски, сказни.

Клучни зборови: сказна, фолклор, Словени.

SLAVIC TALES - BASIS OF FOLKLORE TO THE SLAVIC PEOPLES

Abstract: Because of the shared past, all Slavic have the same or similar marks in its long historical development. With the arrival of the Slavs in the Balkans, they brought their culture, history, beliefs, myths, stories ... A large part of the colorful folklore met folklore which already existed in the region. Some stories, beliefs and so on., retained its original form in which they were given, and some kind of contamination experienced the motives and so on. As such they are today among the Slavic peoples. For these reasons, the aim of this research paper will be to review the stories / magic / fantasy stories in many Slavic peoples, to determine their origin and common grounds in terms of motives, characters, space, magic items ... For this order will be treated tales by Pushkin, then some Czech, Slovak, Polish, Slovenian, Bulgarian, Serbian and Macedonian stories.

Keywords: fairy tale, folklore, Slavs.

Уште во 1928 година, Владимир Јаковлевич Пропп тврдел дека сите прашања кои се поврзани со студиите за фолклорот, на крај водат кон проблемот за “сличноста на сите сказни низ светот” [Da Silva 2015].¹ Овде недвосмислено мора да се потсетиме и на трите

¹ Francisco Vaz Da Silva, Fairy-tale Symbolism, 2015, https://www.academia.edu/10013611/Fairy-Tale_Symbolism, пристапено на 31.10.2016

теории за заедничкото потекло на народните приказни: митолошката, антрополошката и миграционата (индиската). Освен овие основни хипотези постојат и други, но непобитен факт е дека една напoлно точна и целосно прифатена теорија за потеклото на народните приказни не постои. Секогаш е можно, а за одделни приказни е и научно докажано, дека тие се остаток од нашето заедничко минато со други народи, во прв ред со словенските народи [Пенушлиски 1981:429].² Но, како што истакнува и Видо Латковиќ “и покрај тоа што кај колективното народно творештво има изедначување на ставовите, сепак, постои и една борба на мислења, што е сосема разбирливо, бидејќи ниту еден народ во своето историско минато не претставувал монолитна целина” [Latković 1961: 10].³ На тој начин, доаѓаме повторно до ставот на Пенушлиски дека “по својата содржина и форма фантастичните приказни најмногу се интернационални. Цела низа сижеи и мотиви се општи, речиси, за целото човештво” [Пенушлиски 1981: 436].⁴

Da Silva, кој, зборувајќи за варијантите и трансмисијата на народните приказни, се потпира и на тврдењата на Walter Anderson [Anderson 1923: 399-406] ⁵, за познатиот “закон за автокорекција”, присутен кај народните приказни, кога слушателите и идни раскажувачи и трансмитери на приказните и самите ги пополнуваат празнините, нејаснотиите, забораените места и сл. Со пополнување на таквите празнини, и трансферот на приказните, настанале повеќе нивни варијанти и трансфер на мотивите, па денес на просторот на кој живеат словенските народи се среќаваат повеќе слични или исти мотиви кај народните приказни. Во продолжение на овој труд, ќе ги споредиме мотивите, ликовите, просторот и сл., кај некои руски, бугарски, српски, полски, чешки, словачки и македонски сказни и ќе се обидеме да пронајдеме заеднички именител на сите нив, со што би го докажале нашето тврдење за заедничкото потекло на сите словенски сказни.

Усната/ народна бајка е повеќеепизодна приказна во која настаните се нижат по хронолошки ред, според востановено композициски обрасци, а се карактеризираат според елементот на чудесното. Композицијата на сказната (како и композицијата на секое епско дело) се заснова, на ликовите (јунаците) и дејството, кое се одвива во времето и просторот. Настаните, по правило, се нижат хронолошки (фабулата и сижето се поклапуваат), линеарно; времето на одвивање на дејството е минато; ликови претежно се неименувани, ги карактеризира полот, професијата, социјалниот и семејниот статус, возраста. Во композицијата на сказната чести се и повторувањата и паралелизмот на одредени делови, додека расплетот секогаш е среќен [Пешикан-Љуштановиќ 2007: 36-58].⁶

“Темата во сказните е борба за надвладување на некоја тешка ситуација, сиромаштија или некој природен недостаток, борба за лична афирмација, а тоа во бајката е богатство, лична среќа, или раката на убава девојка или момче ...Во мноштвото тешкотии и искушенија низ кои мора да помине, на главниот јунак му е обезбедена помош од

² Кирил Пенушлиски, Македонскиот фолклор, Мисла, Скопје, 1981, стр.429.

³ Vido Latković, Narodna književnost, Rad, Beograd, 1961, str. 10.

⁴ Кирил Пенушлиски, Македонскиот фолклор, Мисла, Скопје, 1981, стр.436.

⁵ Kaj Da Silva (Walter Anderson, Kaiser und Abt: Die Geschichte eines Schwanks (Helsinki:Suomalainen Tiedeakatemia, 1923), 399-406.)

⁶ Љиљана Пешикан-Љуштановиќ, Усмена и ауторска бајка у настави, Унапређивање наставе српског језика и књижевности. Зборник радова. Нови Сад. Филозофски факултет – Одсек за српски језик и лингвистику, 2007, 36-58.

типизиран помошник. Помошта е директна или индиректна, со посредство на магичен предмет...Судирите во сказната се предизвикани од „духовните“ сили. Лихачов истакнува дека во сказната се води борба на досетливоста, борба на разни намери и волшебните сили на природата. Намерите не наидуваат на отпор на средината, туку се судираат со други намери, често немотивирани. Затоа, препреките во сказната не можат да се предвидат. Тие се неочекувани, ненадејни” [Лихачов 1978: 63-64].⁷ Имено, патот како патека, по која јунакот во сказната се движи низ просторот и времето претставува можност за многубројни вкрстувања (средби, разделби, потврдени или изневерени очекувања и сознанија), а таа ризница на можности која стои пред патникот ги одредува и различните исходи од неговото патување...Правиот и долг пат води кон целта, страничниот пат води во неизвесност, патот налево води во смрт, кон десно овозможува успех...Ваквата постапка придонесува за одржување на неизвесноста кај читателот и очекување на среќниот исход. Доброто ќе победи, но дури откако ќе им одолее на многубројните искушенија. Па и доколку дојде до смрт на јунакот, во финалниот дел ликовите-помошници ќе го оживеат и ќе му овозможат успешно враќање на иницијалната позиција [Станковиќ – Шошо 2005: 119-131].⁸

Јунаците во сказната се градени на принципот добро - зло, без никакво психологизирање. И во доброто и злото постојат одредени варијанти: добро - наивно, добро - умно, добро - итро, добро - глупаво, добро - снаодливо ; зло- пакосно, зло- желба за физичко елиминирање на противникот, зло - итро, зло снаодливо, зло - силно, зло - натприродно (со волшебни атрибути) [Проп 1978: 10].⁹ Јунакот во народната сказна не познава амбивалентност на чувствата, не се сомнева, не знае за страв, осаменост, пораз [Олујиќ].¹⁰ Или како што вели Kate Bernheimer, “ликовите се многу рамни, нацртани се како силуети и немаат никаков психолошки конфликти” [Bernheimer].¹¹

Во сказната доброто ликува над злото, правдата над неправдата; сиромашните заслужуваат богатство, принцовите ги освојуваат срцата на своите избранички, а лошата маќеа и другите јунаци како олицетворение на злото, се соодветно казнети. Сè се завршува така што главниот јунак по низа препреки кои му ги создаваат натприродните суштества, триумфално ги остварува своите желби [Милинковиќ 2006: 120-123].¹² Тоа е во согласност и со ставот на В. Ј. Проп:...,бајката му дава можност на човекот да ја оствари својата постојана желба за бегство од реалноста, а притоа сепак да остане во нејзини рамки. Ослободена од границите на реалноста, а стремијќи се кон повисока, уметничка вистина, бајката отсекогаш претставувала нераскинлив дел од книжевното творештво. Сите оние дела во кои главниот јунак минува низ бројни животни искушенија, запаѓа во безизлезни ситуации, за на крајот сосема неочекувано, со божја помош или со некое друго чудо, на сосем неверојатен начин, да ги реши своите

⁷ Лихачов, Д.С. Уметнички простор бајке, Народна бајка у модерној књижевности, Београд: Нолит, 1978.

⁸ Наташа Станковиќ – Шошо, Топос пута и његове одлика у бајци, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik, вол. 53, бр. 1-3, Novi Sad: Matica srpska, 2005.

⁹ Проп, Владимир Јаковлевиќ. Народна бајка у модерној књижевности, Београд: Нолит, 1978.

¹⁰ Grozdana Olujić, Poetika bajke, <https://www.scribd.com/doc/65114077/Grozdana-Olujic-Poetika-Bajke>, 01.11.2016

¹¹ Kate Bernheimer, Fairy tale is form, form is fairy tale, <http://www.katebernheimer.com/images/Fairy%20Tale%20is%20Form.pdf>, пристапено на 06.11.2016

¹² Миомир Милинковиќ, Страни писци за децу и младе, Легенда, Чачак, 2006.

неприлики, се многу слични на бајката...” [Проп 1978: 5]. Според Проп, сказната е народна приказна во чие сиже се испреплетуваат реалното и нереалното. За разлика од преданието и митот, таа не претендира на вистинитост. Нејзината цел е да ги разоноди слушателите, кои ја прифаќаат како нешто измислено, што никогаш вистински не се случило [Проп 1978: 7-8].

Сказната се карактеризира со неизмерно богат свет: нејзините мотиви и ликови оформуваат необично занимлива, чудесна содржина. Сеопфатен е регистарот на ликовите во сказната: како нејзини јунаци и реквизити се јавуваат луѓето, животните, растенијата, најразлични митолошки созданија – змејови, ламји, самовили, наречници, вештерки, зли духови, олицетворенија на небесните тела (сонцето, месечината и ѕвездите) и природните појави (ветрот, маглата и сл.), како и волшебни предмети со магиска сила – чудотворен прстен, видовите огледало, летечки килим, невидлива облека, брзоодни чевли, семожни клучови и др. Сите овие ликови и реквизити сказната ги поставила во најразлични и најнеочекувани меѓусебни односи, но секогаш насочени да ја интерпретираат борбата меѓу доброто и злото, која е главниот и постојан мотив во овие народни умотворби [Саздов 1997: 160].¹³

Сонот во сказната “Свршеникот” од Александар Сергеевич Пушкин се јавува како еден вид на фантастичен, но и магиски елемент, каде сонот на девојката е поврзан со нејзиниот просец, но благодарение на предупредувачкиот сон, нејзината можна идна, лоша судбина е избегната. Сонот е рамка во која се случуваат исклучителни и неповторливи сцени како одраз и слика на животот, докажувајќи дека она што не може да го исткае самата чиста фантастика, ќе го исткаат најфините соништа на јунакот. Во соништата и со соништата се живее, се постои, се тагува и се пати. Во сказните, соништата се одухотворени, од нив избиваат недофатливи дамари кои ги животите на јунаците ги прават посложени. Во нив се борат: животот и смртта, омразата и љубовта, светлината и темнината. Со сонот се патува во поетично-симболичен свет кој ја открива суштината на животните сознанија [Smiljković 2000].¹⁴ Во македонската народна приказна “Детето ѕвездалија”, сонот е оној кој на мајката-царица ѝ го доловува ликот на одамна изгубениот син со ѕвезда на челото, кога нејзините завидливи сестри го фрлиле в море. Овој мотив, го има и македонската народна приказна “Трите сестри прелки” (Пенушлиски 2001:6-8)¹⁵ каде се изгубени (грабната и фрлени) две деца “со коса од злато на челото, и кога плачеле, бисер солзи рониле”. Златната коса/ѕвездата се знаци кои укажуваат на несекојдневно, необично, исклучително, а во случајов- кралско потекло, кое не може да се сокрие [Радуловиќ 2006:103-110].¹⁶ Понатаму, Радуловиќ укажува и на железните предмети. Во тој контекст, како показателен пример би ја истакнале словенечката сказна “Железниот прстен” во која како волшебен предмет, подарен од благодарно животно (змија) се јавува прстенот кој дарува и самоправна облека. Железниот предмет во приказните често се користи, па дури и се претпочита пред

¹³ Томе Саздов, Усна народна книжевност, Сказни, Детска радост, Скопје, 1997.

¹⁴ Stana Smiljković, Fantastično-čudesne pretstave dogaja i likova u bajkama Grozdane Olujić, Sudbina bajke, Detinjstvo, br.1-2, Novi Sad, 2000.

¹⁵ Волшебни приказни на словенските народи, приредил Кирил Пенушлиски, Култура, Скопје, 2001, стр.6-8.

¹⁶ Немања Радуловиќ, Запажања о неким функцијама предмета у бајкама, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, св.1-4, 2006, стр. 103-110, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-6673/2006/0350-66730604103R.pdf>, пристапено на 06.11.2016

златните, зашто на јужнословенскиот простор железото често се користело во народната медицина и обредите, па и како еден вид заштита од демоните. Интересен паралелен мотив на овој има во руската сказна “Дрвениот орел” каде се поставува и ситуација во која треба да се направи избор меѓу дрвениот и златниот предмет (златната патка и дрвениот орел). Ова е сосема во согласност со претставата дека во сказните, јунакот треба да го избере поскупоцен и понеугледниот предмет, што го отежнува неговиот напор, а тоа пак, е дел од неговата проверка [Радуловиќ 2006:103-110].¹⁷

Ако се навратиме на златото, српската сказна “Златоруниот овен”, како чудесен предмет го има златното руно, кое во случајов носи несреќа и смрт (предмет со демонско потекло), а како негов антипод и помошник на јунакот во сказната се јавува ликот на самовилата (девојче), која му помага на јунакот да ги оствари невозможните работи, па дури и да се ожени со царската ќерка. Благодарение на живата вода, тој по отсекувањето на главата, ќе оживее. Бугарската сказна “Тројцата браќа и златното јаболко” ја открива необичноста на јаболкницата која секоја година раѓала само по едно златно јаболко, но и тоа го земала “алата” (ламјата). Како и секогаш, од тројцата браќа, само најмалиот брат ќе успее да ѝ се спротивстави на алата, која иако негативен лик, има три добри ќерки. Потрагата по златното јаболко ќе се претвори во потрага по алата, која им ја сопира воодата на луѓето. Притоа, јунакот ќе попадне и во долна земја, од каде за да се спаси и да се качи во горна земја, ќе има на избор бел и црн овен (демонско суштество, врска со ѓаволот). И се разбира, и во оваа сказна, како и во сите, на јунакот на помош му доаѓа благодарно животно (орлица) кое го враќа во горниот свет. Интересен е детаљот во кој при патувањето, јунакот ја храни орлицата од сопственото месо за (месо од дланките на рацете и од стапалата на нозете), и овде неодминлива е аналогијата со сказните на Грим (отсекувањето на стапалото кај “Пепелашка”) [Радуловиќ].¹⁸

Сказната запишана од А.С.Пушкин, “Сказна за царското петле” повторно открива еден предмет со ознака на материјалот од кој е направен, што упатува на заклучокот дека царот Дадон не е главен лик, туку тоа е петлето од злато, олицетворение на некаков дух или демон, во секој случај се работи за магиска сила, која како и шамаханската принцеза, придонесува царот Дадон да заборави на смртта на двајцата синови [Китанов, Марјановиќ 2007:471].¹⁹

Македонскиот народ има доста проширена форма на религиозни верувања во култот на мртвите. Се верува дека духот на умрените има големо влијание врз животот на луѓето.²⁰ оваа идеја ги обединува чувствата на жал, почит и на поврзаност со умрениот, но истовремено и на страв и на опасност од него.²¹ Во тој контекст го спомнуваме мотивот на "мртовец кој се враќа од другата страна" и кој е присутен во сказната “Давеникот” од

¹⁷ Немања Радуловиќ, Запажања о неким функцијама предмета у бајкама, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, св.1-4, 2006, стр. 103-110, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-6673/2006/0350-66730604103R.pdf>, пристапено на 06.11.2016

¹⁸ Немања Радуловиќ, О стилским особеностима бајке на примеру приказа лепоте, Српско усмено стваралаштво, стр.355, https://www.academia.edu/4387402/O_stilskim_osobenostima_bajke_na_primeru_prikaza_lepote Пристапено на 06.11.2016

¹⁹ Блаже Китанов, Воја Марјановиќ, Литература за деца и млади, кн.2, Педагошки факултет “Гоце Делчев“, Штип, 2007, 471.

²⁰ Марјан Патличанковски, Фолклорни демонски суштества, Современост, бр.2, 2005, Скопје, стр.76.

²¹ Едгар Морен, Антропологија смрти, (кај Марјан Патличанковски, Фолклорни демонски суштества, Современост, бр.2, 2005, Скопје, стр.74.)

Пушкин [Пушкин 1995: 12-15]²², каде мртовецот, секоја година, на истиот ден, му се појавува на рибарот, затоа што тој не го погребал кога го нашол неговото мртво тело, туку го фрлил во вода. На тој начин, мртовецот се јавува како еден вид на демонско суштество кое го обеспокојува заради нехристијанскиот чин. Од друга страна, во чешката народна сказна “Тројцата браќа” е присутен мотивот на благодарниот мртовец, кој од благодарност што бил закопан, на јунакот му прави добрини, му го покажува патот и сл.

Од демонските фолклорни суштества, во македонските народни приказни и сказни, змијата не е секогаш лоша кон луѓето. Некаде се вели дека таа е создадена да прави само добрини [Патлиџанковски 2005:74].²³ Така, во македонската приказна, “Мрзливиот ќелеш и змијата” [Марко Цепенков, кн.2, бр.71]²⁴, ќелешот ја спасил змијата од другите змии, а од благодарност, таа, во устата му плукнала исполнувач на желби. Сличен мотив има и во словенечката приказна “Железниот прстен”, каде змијата шарка од благодарност кон јунакот што ја спасил од овчарот, му дарува железен прстен кој исполнува желби, па со негова помош ја оженува и царската ќерка. Ламјата, исто така, е присутна во македонската народна сказна, како лик со исклучиво негативни особини. Таа јаде луѓе [Цепенков, “Ламјата што пукнала од маќа”, кн.2. Бр.64] или ја секнува водата. Бугарската сказна “Тројцата браќа и златното јаболко” и македонската “Тројцата браќа, најмалиот ќелеш и ламјите” го имаат овој лик во своето сиже со многу мали разлики. Ламјата со шест и дванаесет глави е присутна и во руската сказна “Бој на Калиновиот мост”, каде ламјите го напаѓаат царството, а единствен кој може да ги победи се покажува дека е, не царскиот син, туку Иван-селскиот син. Но, во оваа сказна е присутен и еден друг мотив, а тоа е чудесното раѓање од чудесен предмет, во случајов рибата, од која со каснување од неа, се раѓаат тројца јунаци. Во македонската сказна такви особини има јаболкото (“Царот што немаше чела и му даде дервишо јаболко та му се роди девојче”-Цепенков, бр.52.; “Бабината мома Злата позлатена”, Цепенков, бр.54).

Најпопуларниот и најконтроверзниот лик во овие сказни е ѓаволот, а за неговата популарност, според Патлиџанковски, е виновна христијанската религија. Ѓаволот како лик се среќава во сказната кај Пушкин “Сказна за попот и за неговиот слуга Балда”, во која, како и во најголемиот број сказни, човекот го надмудрува ѓаволот. Бројни се примерите на македонски сказни со ликот на ѓаволот: “Влахот и ѓаволот”, “Ѓаволот даскал” и др., а кај А. Арне и С. Томпсон има една цела група приказни за “Глупавиот ѓавол” [Aarne, Thompson 1961].²⁵

Елементот на живата вода која оживува мртви и усмртува живи е исто така чест мотив во инструментариумот на словенските сказни. Така, ја има во “Златоруниот овен” (српска), во руската “Сестричката Аљонушка и братчето Иванушка”. Словенските народи силно верувале во огромната моќ на зборот, па затоа обилно го користеле во своите сказни, како начин да го добијат она што им треба. Вакви магиски зборовни

²² Александар Сергеевич Пушкин, Сказни, Менора, Скопје, 1995, стр.12-15.

²³ Марјан Патлиџанковски, Фолклорни демонски суштества, Современост, бр.2, 2005, Скопје, стр.74.

²⁴ Марко Цепенков, Народни приказни. Кн. 2 : приказни за животни, волшебни приказни, Македонска книга, Скопје, 1972.

²⁵ Antti Aarne and Stith Thompson: The Types of the Folktale: A Classification and Bibliography (Helsinki, 1961).

формули среќаваме во руската “По волјата на штуката”, каде најмалиот, најмрзлив, но најдосетлив брат, се оженува со царската ќерка. Во редот на македонските сказни од тој тип се вбројуваат “Ленго ленивото дете”, “За чоeko и капидано” и др. Најпопуларен јунак во сказната е ликот на најмалиот брат, кој е стожер на нејзиното раскажувачко дејство. Зашто токму најмалиот брат е централен лик во сказните? Според правните норми во минатото, првенството при доделувањето на наследството му припаѓало на најстариот од браќата. Во тој однос, најмалиот брат бил најзапоставен, оштетен. Веројатно, поради тоа ликот на најмалиот брат бил погоден за симболична употреба на народната обесправеност, па оттаму и симпатиите на народниот раскажувач, односно на аудиториумот, се на негова страна. Без сомневање, во ликот на презрениот, потценуван и исмејуван најмал брат, треба да се гледа олицетворение на простиот, угнетен и понижуван трудов народ. Фактот што најмалиот брат секогаш излегува победник над сите негови непријатели, совладувајќи секакви тешкотии, треба да се толкува како своевидна апотеоза на подобрата иднина на работните народни маси. Инаку, најмалиот брат излегува победник со својата досетливост, но и со помошта што му ја укажуваат добри старци, или старици, благодарни животни (на кои претходно им направил некоја добрина), самовили, како и чудотворните предмети со кои тој е во состојба да се вивне во небесните височини, односно да продре во подземјето [Саздов 1997: 161].²⁶

За крај, би ја споменале македонската сказна “Девојчето и дванаесетте месеци”, руската “Дедо Мраз”²⁷ и словачката “Дванаесетте месеци” кои имаат идентичен мотив, за добрата и лошата ќерка, каде доброто, благородно однесување е наградено, а лошото, вообразено е казнето. Тоа уште еднаш, недвосмислено укажува на длабоката и сконска поврзаност на словенските сказни, како корен и сигурен показател за длабоката историска поврзаност на словенските народи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Aarne A. and Thompson S. The Types of the Folktale: A Classification and Bibliography (Helsinki, 1961).
2. Anderson, W. Kaiser und Abt: Die Geschichte eines Schwanks (Helsinki:Suomalainen Tiedekatemia, 1923.)
3. Bernheimer, K. Fairy tale is form, form is fairy tale, <http://www.katebernheimer.com/images/Fairy%20Tale%20is%20Form.pdf>, пристапено на 06.11.2016
4. Da Silva, VF. Fairy-tale Symbolism // 2015, https://www.academia.edu/10013611/Fairy-Tale_Symbolism, пристапено на 31.10.2016
5. Latković, V. Narodna knjizevnost // Rad, Beograd, 1961.
6. Волшебни приказни на словенските народи, приредил Кирил Пенушлиски, Култура, Скопје, 2001.
7. Китанов, Б., Марјановиќ, В. Литература за деца и млади, кн.2, Педагошки факултет “Гоце Делчев“, Штип, 2007.

²⁶ Томе Саздов, Усна народна книжевност, Сказни, Детска радост, Скопје, 1997.

²⁷ Руске бајке, Народна књига, Београд, 1963, стр.153-158.

8. Лихачов, Д.С. Уметнички простор бајке, Народна бајка у модерној књижевности, Београд: Нолит, 1978.
9. Милинковић, М. Страни писци за децу и младе, Легенда, Чачак, 2006.
10. Морен, Е. Антропологија смрти, (кај Марјан Патлићанковски, Фолклорни демонски суштества, Современост, бр.2, 2005, Скопје)
11. Олујић, Г. Poetika bajke, <https://www.scribd.com/doc/65114077/Grozdana-Olujic-Poetika-Bajke>, 01.11.2016
12. Патлићанковски, М. Фолклорни демонски суштества, Современост, бр.2, 2005, Скопје.
13. Пенушлиски, К. Македонскиот фолклор // Мисла, Скопје, 1981.
14. Пешикан-Љуштановић, Љ. Усмена и ауторска бајка у настави, Унапређивање наставе српског језика и књижевности. Зборник радова //Нови Сад. Филозофски факултет – Одсек за српски језик и лингвистику, 2007.
15. Проп, Владимир Јаковлевиќ. Народна бајка у модерној књижевности, Београд: Нолит, 1978.
16. Пушкин, А.С. Сказни, Менора, Скопје, 1995.
17. Радуловић, Н. Запажања о неким функцијама предмета у бајкама, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, св.1-4, 2006, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-6673/2006/0350-66730604103R.pdf> , пристапено на 06.11.2016
18. Радуловић, Н. О стилским особеностима бајке на примеру приказа лепоте, Српско усмено стваралаштво, https://www.academia.edu/4387402/O_stilskim_osobnostima_bajke_na_primeru_priказа_lepote
19. Руске бајке, Народна књига, Београд, 1963.
20. Саздов, Т. Усна народна књижевност, Сказни, Детска радост, Скопје, 1997.
21. Smiljković, S. Fantastično-čudesne pretstave događaja i likova u bajkama Grozdane Olujić, Sudbina bajke, Detinjstvo, br.1-2, Novi Sad, 2000.
22. Станковић – Шошо, Н. Топос пута и његове одлика у бајци, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik, вол. 53, бр. 1-3, Novi Sad: Matica srpska, 2005.